

ІСТОРИЧНЕ КОРИННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Стойка Олеся Ярославівна,
к.п.н., доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна

Вступ. Педагогічна освіта Республіки Польща має глибоке історичне коріння, на якому формувалася прогресивна система навчання та виховання школярів різних поколінь. У становленні й розвитку системи освіти в Польщі було чимало цінного, що вимагає об'єктивного вивчення і переосмислення з позицій сучасності та визначення особливостей навчання і виховання відповідно до реальної соціально-політичної дійсності країни на різних історичних етапах.

Мета роботи. Вивчити історичні передумови виникнення професійної педагогічної освіти у Республіці Польща та проаналізувати науково-методичні джерела, що дозволить зрозуміти процес реформування професійної освіти у Польщі, оскільки в умовах освітніх перетворень в Україні досвід Польщі представляє особливий інтерес. Ця держава є однією з найбільш близьких до нас за географічним положенням, культурою, багатовіковими історичними зв'язками та словянським менталітетом.

Матеріали і методи. Підготовка вчителів у Польщі поринає у давнину віків. Науковцям вдалося виробити модель навчання вчителів. Неоціненну роль у цій галузі відіграли професійні зв'язки, а також численні об'єднання вчителів, у тому числі й Товариство Вчителів Вищих Шкіл, які здавна займалися проблематикою навчання вчителів .

У XIX столітті поляки, працюючи над новими концепціями підготовки вчителів, значну увагу приділяли вдосконаленню підготовки вчителів і шкільній практиці, спираючись на досвід Франції, Великої Британії, Австрії та

Швейцарії. Педагоги Польщі за основу брали рішення французьких та англійських учительських семінарів, зокрема у підготовці вчителів надавалась перевага об'єднанню теоретичного навчання з практичним (розширенню циклу шкільних практик).

Розвиток народної освіти у Польщі, як і в усіх колишніх соціалістичних країнах, визначається суспільно-політичними умовами. У 80-ті роки Польщу охопила глибока суспільно-політична криза.

Ліквідація колишнього державно-політичного устрою, порушення домінуючого типу раціональності, заперечення багатьох колишніх авторитетів, невизначеність суспільного життя, невпевненість щоденного існування все це негативно впливало на виховання молоді. Відбувалося розхитування основ, посилювалися симптоми розгубленості у світі цінностей, досить активно поширювалося поле негативних явищ.

Особливо гостро проблема кадрового дефіциту постала в кінці 80-х років, оскільки кількість молодих учителів у школах різко скоротилася, що призвело до зниження якості навчання і виховання. Це відчувалося в тих навчальних закладах, де необхідно було навчання і виховання дітей організовувати «з нуля» в умовах різкого зниження інтересу до проблеми освіти учнів і батьків. Дефіцит кадрів змушував керівні органи освіти протягом багатьох років здійснювати пошук різних форм підготовки і перепідготовки вчителів. Таку критичну ситуацію із професійним рівнем учительства можна порівняти хіба що із повоєнними роками, коли урядом було затверджено спеціальну програму підготовки і перепідготовки вчителів. Підготовка вчителів шляхом використання курсових форм була викликана значним зростанням потреб у вчителів для шкіл різного типу. Крім того, часто ці курси слугували основою для дворічних підготовчих класів для вступу у педагогічні ліцеї.

Ф.Шльосек у своїх працях наголошує, що з 90-х років у Польщі панує думка, що капітал людей стане в майбутньому фактором, який свідчитиме про успіх проведених нині суспільно-економічних реформ. Тому вчений звертає увагу на необхідність змін насамперед системи освіти, яка сформувалася в

інших політичних та економічних умовах і була до них пристосована. «Сьогодні в Польщі поняття «система навчання» замінено терміном «система освіти», що розуміється значно ширше». Польська система педагогічної освіти готує вчителів двома істотно різними шляхами, у двох правничо-адміністративних системах, у двох різних середовищах – академічному та освітянському. ВНЗ визначають кількість студентів, напрями та форми (одно- чи двоступеневу) систему підготовки. Координацією роботи всіх ВНЗ (отже, і підготовки вчителів) займається Головна рада вищої школи в Польщі (Rada Główna Szkolnictwa Wyższego). Міністр освіти може вплинути на педагогічну освіту через цю Раду, а також через визначення ним кваліфікаційних вимог до педагогів.

Учителів готують:

а) університети, які забезпечують найвищий рівень підготовки до роботи в основних і середніх школах у таких видах програм навчання: п'ятирічні магістерські програми для вчителів-предметників та для вчителів шкіл усіх рівнів; до навчання другого рівня протягом трьох років (для випускників дворічних педагогічних училищ); дворічне навчання другого рівня для випускників трирічних педагогічних коледжів чи колегій (kolegium pauczycielskie); післядипломне навчання чи підготовку вчителів, які мають магістерські дипломи. Університети готують до викладання лише одного предмету;

б) вищі педагогічні школи, за програмами і структурою подібні до університетів – готують учителів для всіх видів шкіл. Новим явищем є трирічне професійне навчання (studia zawodowe) в рамках указаних вищих навчальних закладів. Видається диплом ліценціата, якого досить для основної школи та позашкільних закладів. Такі програми і дипломи ввело МНО у 1990 р. Ліценціати можуть продовжити навчання до рівня магістра у ВНЗ;

в) ВНЗ (економічні, технічні, медичні, мистецькі та сільськогосподарські), які частково підпорядковані іншим міністерствам. Вони організовують педагогічну підготовку в обсязі 270 академічних годин (по 90

годин з психології, педагогіки і методики викладання профільної дисципліни) для студентів, які хочуть стати вчителями;

г) вища школа зі спеціальної педагогіки (Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej) готує викладачів для спеціальних закладів усіх рівнів.

Демократичні реформи дали відчутні наслідки. Якщо у 1990/91 навч. році на педагогічних відділеннях ВНЗ навчалося 57 380 студентів, то в 1995/96 – 127 560. Головною причиною такого зростання є збільшення кількості студентів-заочників.

Результати та обговорення. Таким чином проблеми і труднощі, пов'язані з реформуванням освіти у Польщі, були такими ж, як і в інших країнах Європи. Вони стали предметом уваги соціологів, істориків, педагогів, науковців.

Нині в Республіці Польща до учительської професії готують три види таких інституцій.

1) Трирічні учительські колегії, які підлягають відділу (тобто воєводським освітнім властям) освіти і готують майбутніх учителів до роботи в школі найчастіше в традиційний спосіб. Багато вчительських колегій не має постійних контактів з вищими школами, значна кількість працівників учительських колегій – що мають найвищий науковий ступінь доктора – не мають відповідних професійних кваліфікацій до навчання конкретних предметів. Нерідко звичайні вчителі польської мови проводять заняття з психології, дидактики, загальної теорії виховання чи історії педагогічної думки.

2) Трирічні державні і недержавні вищі професійні школи, в яких студенти навчаються на денній та заочній формі навчання. Випускники цих шкіл одержують диплом ліценціата, що свідчить про досягнення першого ступеня вищої освіти. Рівень навчання у вищих професійних школах дуже диференційований.

3) Університети, вищі педагогічні школи, педагогічні академії а також політехнічні університети, в яких у системі денних або заочних відділень, після отримання ступеня ліценціата, можна одержати диплом магістра. У цих вищих

школах, а особливо в університетах можна виділити принаймні три форми організації навчання вчителів: учительські навчання проводяться паралельно з предметним навчанням; існують так звані учительські стежки, що полягають у заняттях, які готують до учительської професії (з методики, педагогіки, психології); навчання відбувається в університетських учительських колегіях, які, – на відміну від учительських колегій – готують до викладання у початковій школі.

Висновки. Глибинне розуміння не тільки успіхів, а й невдач розвитку професійної підготовки вчителів у Республіці Польща – необхідний вихідний пункт для роздумів про те, як краще й ефективніше проводити подальші реформи в Україні і як вести моніторинг їхнього впровадження, щоб адекватно й без затримок реагувати на труднощі та неочікувані виклики сьогодення.